МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ, ЗДОРОВ'Я ТА ТУРИЗМУ
КАФЕДРА ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

з теми: Обґрунтування критеріїв відбору юнаків до занять футзалом в групах початкової підготовки

Виконав: студент ІІ курсу, групи 8.0174-с
Спеціальність 017 Фізична культура і спорт
Освітня програма Спорт
Петренко Євген Геннадійович
Керівник: д.п.н., професор Клопов Р.В.
Рецензент: к.п.н, доцент Коваленко Ю.О.

Запоріжжя – 2025 рік

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет фізичного виховання, здоров'я та туризму
Ступень вищої освіти Магістр
Спеціальність 017 Фізична культура і спорт
Освітня програма Спорт

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
фізичної культури і спорту
проф. Сватьєв А.В. _____

«____»_____202___ року

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Петренку Євгену Геннадійовичу

1. Тема роботи (проекту) «Обґрунтування критеріїв відбору юнаків до занять футзалом в групах початкової підготовки».

керівник роботи (проекту) д.п.н., професор Клопов Р.В.

затверджені наказом ЗНУ від 11 березня 2025 року № 370-с

2. Строк подання студентом роботи (проекту) 17.11.2025 р.

3. Вихідні дані до роботи (проекту): обґрунтувати та перевірити ефективність системи критеріїв відбору хлопців 8-10 років до занять футзалом.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

1. Проаналізувати літературні джерела з проблеми відбору до занять футзалом та спортивними іграми.

2. Визначити вихідний рівень морфологічних, функціональних, рухових, технічних і психологічних показників хлопців 8–10 років.

3. Розробити систему критеріїв відбору з використанням рейтингово-бальної оцінки.

4. Провести педагогічний експеримент та оцінити ефективність застосування запропонованої системи відбору.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

4 таблиці.

6. Консультанти розділів роботи (проекту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
I	д.п.н., професор Клопов Р.В.		
II	д.п.н., професор Клопов Р.В.		
III	д.п.н., професор Клопов Р.В.		

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1.	Визначення напряму та теми кваліфікаційної роботи	вересень 2024 р.	*виконано*
2.	Аналіз та обробка літературних джерел за темою кваліфікаційної роботи	вересень 2024 р. – січень 2025 р.	*виконано*
3.	Визначення завдання та методів дослідження	вересень 2024 р. – листопад 2024р.	*виконано*
4.	Проведення власних експериментальних досліджень	вересень 2024 р. – травень 2025 р.	*виконано*
5.	Обробка отриманих даних та оформлення результатів кваліфікаційної роботи	березень 2025 р. – листопад 2025 р.	*виконано*
6.	Попередній захист кваліфікаційної роботи на кафедрі ФКіС	листопад 2025 р.	*виконано*
7.	Остаточне оформлення кваліфікаційної роботи захист на ЕК.	грудень 2025р.	*виконано*

Студент _____ Є.Г. Петренко

Керівник роботи (проекту) _____ Р.В. Клопов

Нормоконтроль пройдено _____ А.В. Симонік

ЗМІСТ

Зміст …… 4
Реферат …… 5
Abstract …… 6
Перелік умовних позначень, символів, одиниць, скорочень і термінів 7
Вступ ……..... 8
1 Огляд літератури …….. 10
1. Характеристика футзалу як виду спорту……... 10
1.2 Поняття та структура спортивного відбору в ігрових видах спорту…… 13
1.3 Засоби контролю, тестування та оцінювання у відборі футзалістів. 17
2 Завдання, методи і організація дослідження 23
2.1 Завдання дослідження 23
2.2 Методи дослідження 23
2.3 Організація дослідження..... 27
3 Результати досліджень 29
Висновки ……..... 45
Перелік посилань ……..... 47
Додатки…….. 54

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота – 60 сторінок, 4 таблиці, 55 літературних джерел.

Мета дослідження – обґрунтувати та перевірити ефективність системи критеріїв відбору хлопців 8-10 років до занять футзалом.

Об’єкт дослідження – процес відбору дітей до занять футзалом у групах початкової підготовки.

Предмет дослідження – показники, що визначають готовність хлопців 8-10 років до занять футзалом.

Методи дослідження: аналіз і узагальнення науково-методичної літератури; антропометричні методи; педагогічне спостереження; тестування морфологічних, функціональних, рухових, технічних і психофізіологічних показників; анкетування; педагогічний експеримент; методи математичної статистики.

У кваліфікаційній роботі проаналізовано сучасні погляди на вимоги до морфологічних, фізичних, технічних і психофізіологічних характеристик хлопців 8–10 років. На основі узагальнення наукових джерел та результатів констатувального етапу сформовано модельний профіль юного футзаліста та розроблено рейтингово-бальну систему оцінювання рівня підготовленості дітей.

За результатами впровадження запропонованої системи відбору виявлено суттєві переваги експериментальної групи за показниками технічної, рухової та психофізіологічної підготовленості. Загальний сумарний рейтинговий бал у спортсменів експериментальної групи був вищим на 18–32%, що підтверджує ефективність застосованої системи оцінювання.

Отримані результати свідчать про доцільність використання комплексних критеріїв відбору для формування груп початкової підготовки з футзалу. Запропонована система дозволяє більш точно оцінювати потенціал юних спортсменів та прогнозувати їх подальший розвиток у футзалі.

ФУТЗАЛ, СПОРТИВНИЙ ВІДБІР, ХЛОПЦІ 8–10 РОКІВ, КРИТЕРІЇ ВІДБОРУ, ТЕСТУВАННЯ, РУХОВІ ЯКОСТІ, ТЕХНІЧНІ НАВИЧКИ, ПОЧАТКОВА ПІДГОТОВКА, ПЕДАГОГІЧНИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ, РЕЙТИНГОВО-БАЛЬНА СИСТЕМА

ABSTRACT

Qualification paper – 60 pages, 4 tables, 55 references.

The purpose of the study was to substantiate and evaluate the effectiveness of a system of selection criteria for boys aged 8–10 years for futsal training.

The object of the study was the process of selecting children for futsal in initial training groups.

The subject of the study was the indicators determining the readiness of boys aged 8–10 years to engage in futsal.

Research methods included analysis and synthesis of scientific and methodological literature; anthropometric methods; pedagogical observation; testing of morphological, functional, motor, technical and psychophysiological characteristics; questionnaire survey; pedagogical experiment; and methods of mathematical statistics.

The qualification paper analyses modern approaches to the requirements for morphological, physical, technical and psychophysiological characteristics of boys aged 8–10 years. Based on the synthesis of scientific literature and the results of the initial assessment, a model profile of a young futsal player was developed, as well as a rating-based system for evaluating children’s preparedness

The implementation of the proposed selection system revealed significant advantages in the experimental group regarding technical, motor and psychophysiological indicators. The total rating score in the experimental group was 18–32% higher, confirming the effectiveness of the evaluation system.

The findings demonstrate the feasibility of using comprehensive selection criteria for forming initial futsal training groups. The proposed system allows for a more accurate assessment of young athletes’ potential and supports the forecasting of their further development in futsal.

FUTSAL, SPORTS SELECTION, BOYS AGED 8–10, SELECTION CRITERIA, TESTING, MOTOR ABILITIES, TECHNICAL SKILLS, INITIAL TRAINING, PEDAGOGICAL EXPERIMENT, RATING-BASED ASSESSMENT SYSTEM

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ

% – відсотки

ЕГ – експериментальна група

ЗФП – загальна фізична підготовка

ІМТ – індекс маси тіла

кг – кілограми

КГ – контрольна група

м – метри

м/с – метри за секунду

p – рівень статистичної значущості

с – секунди

см – сантиметри

СФП – спеціальна фізична підготовка

ТТД – техніко-тактичні дії

уд/хв – удари серця за хвилину

хв – хвилини

ЧСС – частота серцевих скорочень

m – помилка середнього арифметичного

n – чисельність вибірки

ВСТУП

Футзал є одним із найдинамічніших різновидів спортивних ігор, що поєднує високі вимоги до швидкості прийняття рішень, техніко-тактичної майстерності та координації рухів [12; 19; 28]. На етапі початкової підготовки, який охоплює дітей 8–10 років, формуються базові передумови подальшого оволодіння руховими діями, технікою ведення м’яча, точністю ударів та ефективними діями в умовах обмеженого простору [7; 33; 41]. Саме в цей період правильний відбір дітей до занять футзалом набуває особливого значення, оскільки визначає якість майбутньої спортивної підготовки та потенціал досягнення високих результатів у подальшому [15; 22; 36].

Відсутність науково обґрунтованої системи відбору часто призводить до домінування суб’єктивних рішень тренера, що не завжди забезпечує точне визначення перспективності юних спортсменів [5; 18]. У практиці дитячо-юнацьких спортивних шкіл нерідко застосовується обмежена кількість індикаторів, переважно технічних, без урахування комплексності фізичного, функціонального та психологічного розвитку дітей молодшого шкільного віку [8; 26; 49]. Це створює ризики недооцінювання спортсменів, які мають високий потенціал до прогресу, але демонструють недостатній рівень окремих компонентів на початковому етапі [9; 20; 45].

Систематизація критеріїв відбору, їх наукове підґрунтя та використання стандартизованої рейтингово-бальної оцінки дозволяють мінімізувати суб’єктивність і підвищити точність прогнозування спортивної перспективності [11; 23; 50]. Комплексний підхід, що включає оцінку морфологічних, функціональних, рухових, технічних і психологічно-мотиваційних показників, забезпечує значно ширшу інформаційну базу для прийняття обґрунтованих рішень щодо зарахування дітей до груп початкової підготовки з футзалу [3; 14; 32; 47].

Необхідність розроблення та експериментальної перевірки такої системи актуалізується сучасними тенденціями розвитку футзалу,

підвищенням конкуренції та зростанням вимог до ранньої техніко-тактичної підготовленості спортсменів [13; 29]. Формування ефективної моделі відбору дає можливість визначити дітей із високим потенціалом та оптимізувати навчально-тренувальний процес вже на стартових етапах [6; 24; 38].

У цьому дослідженні здійснено спробу науково обґрунтувати та експериментально перевірити систему критеріїв відбору хлопців 8-10 років до занять футзалом, що базується на комплексному аналізі ключових показників та використанні рейтингово-бальної системи оцінювання [16; 27; 40]. Представлена робота спрямована на удосконалення практики комплектування груп початкової підготовки та підвищення об’єктивності тренерських рішень у дитячо-юнацькому футзалі.

Мета дослідження – обґрунтувати та перевірити ефективність системи критеріїв відбору хлопців 8-10 років до занять футзалом.

Об’єкт дослідження – процес відбору дітей до занять футзалом у групах початкової підготовки.

Предмет дослідження – показники, що визначають готовність хлопців 8-10 років до занять футзалом.

1 ОГЛЯДІ ЛІТЕРАТУРИ

1.1 Характеристика футзалу як виду спорту

Футзал є високодинамічним різновидом командних спортивних ігор, що вирізняється інтенсивністю рухової діяльності, швидкістю зміни ігрових ситуацій та підвищеними вимогами до техніко-тактичної майстерності гравців [2; 3; 4]. На відміну від футболу, де гра розгортається на великому полі та передбачає значні дистанції переміщень, футзал характеризується обмеженим простором майданчика, що суттєво підвищує щільність ігрових дій та швидкість прийняття рішень [14; 42].

Обмежений ігровий простір зумовлює необхідність виконання технічних прийомів із високою точністю та максимальною швидкістю. Гравці діють під постійним тиском суперника, тому контроль м’яча, ведення, короткі передачі та швидка зміна напрямків руху стають ключовими елементами результативної гри [24; 43]. У порівнянні з футболом, у футзалі суттєво зростає частка технічних дій у дефіциті часу та простору, що вимагає від спортсменів високої координаційної готовності та здатності миттєво перебудовуватися відповідно до ігрової ситуації [40; 41].

Техніко-тактична діяльність у футзалі характеризується високим рівнем інтеграції індивідуальних та групових дій. Гравець повинен не лише володіти широким арсеналом технічних прийомів, але й застосовувати їх у щільному контакті з опонентом, створюючи простір через переміщення, маневрування та взаємодію з партнерами [3; 5; 24]. Значення набувають швидкість передачі м’яча, точність рішень, темп атаки, а також здатність швидко переходити від оборони до нападу й навпаки [42; 43].

Порівняно з футболом, футзал демонструє значно вищу інтенсивність зміни фаз гри, що підсилює роль швидкісно-силових та координаційних якостей юних гравців. Постійні прискорення, ривки, короткі дистанції, різкі зупинки та зміни напрямку руху формують особливий профіль фізичної

готовності, який необхідно враховувати під час спортивного відбору [14; 50; 55].

Таким чином, специфіка футзалу визначає унікальний комплекс вимог до технічної, тактичної та фізичної підготовленості гравців. Урахування цих особливостей є важливим підґрунтям для формування ефективної системи відбору хлопців до груп початкової підготовки з футзалу.

Техніко-тактична підготовленість юних футзалістів є системним утворенням, що поєднує комплекс індивідуальних технічних умінь та здатність ефективно застосовувати їх у змінних ігрових ситуаціях. На початковому етапі навчання особливого значення набувають фундаментальні технічні дії, які становлять основу для подальшого удосконалення спортивної майстерності [3; 5].

Ключовими елементами технічної підготовки є контроль м’яча, ведення у різних напрямках, виконання передач різної довжини та точності, прийом м’яча в умовах тиску суперника, обіграш один в один, а також ударні дії. Саме ці компоненти визначають здатність юного гравця підтримувати темп гри та ефективно взаємодіяти з партнерами [14; 24; 43]. Технічні дії у футзалі виконуються в умовах обмеженого простору, що вимагає від спортсменів швидкої обробки інформації, високої частоти рухів і точності механічних дій.

Тактична підготовленість формується через усвідомлене застосування технічних дій у рамках ігрових взаємодій. На початковому етапі вона включає базові принципи гри: відкривання під передачу, створення лінії пасу, переміщення в атаці та обороні, використання вільних зон, підтримку темпу та темпові перебудови [2; 3; 5]. Тактичні рішення юних гравців мають бути простими, але стабільними — своєчасний пас, вибір оптимального напрямку руху, реакція на зміну позицій гравців суперника.

Важливо, що формування техніко-тактичної компетентності у віці 8–10 років тісно пов’язане з розвитком координаційних здібностей, оскільки швидкість виконання технічних дій залежить від уміння керувати рухами в умовах високої інтенсивності [14; 36]. Дослідження свідчать, що на цьому

етапі закладаються основи майбутнього ігрового стилю спортсмена, а раннє засвоєння техніко-тактичних елементів позитивно впливає на подальший прогрес у спортивній підготовці [24; 43].

Таким чином, структура техніко-тактичної підготовленості юних футзалістів охоплює взаємопов'язаний розвиток технічної майстерності, тактичного мислення та координаційної готовності. Чітке розуміння змісту цих компонентів є необхідним підґрунтям для об'єктивного визначення потенціалу спортсменів і формування критеріїв спортивного відбору.

Фізична та функціональна підготовленість юних футзалістів є одними з ключових чинників, що визначають здатність спортсмена ефективно діяти в умовах високої ігрової інтенсивності. Особливості футзалу — обмежений простір майданчика, висока швидкість зміни ігрових ситуацій, велика кількість коротких ривків і різких змін напрямку руху — формують специфічні вимоги до розвитку швидкості, спритності, координації та спеціальної витривалості гравців молодшого шкільного віку [14; 36; 45].

У віці 8–10 років домінуюче значення має розвиток швидкісно-координаційних здібностей. Саме ці якості забезпечують можливість швидко реагувати на зміну ситуацій, виконувати технічні дії у високому темпі та контролювати м'яч у різноманітних положеннях тіла [11; 14]. Для футзалу важливими є стартова швидкість, частота кроків, здатність до багаторазових прискорень, а також точність і стабільність рухових координаційних структур під час ривків, розворотів і переміщень у щільному контакті з суперником

Функціональна підготовленість юних гравців визначається рівнем розвитку кардіореспіраторної витривалості, здатністю організму переносити інтенсивні повторні навантаження та ефективно відновлюватися між короткими ігровими епізодами. У футзалі, де характерним є чергування коротких періодів максимальної активності з короткими фазами зниження інтенсивності, особливо важливою є анаеробна продуктивність і здатність підтримувати рухову працездатність протягом усієї гри [22; 36].

Вікові особливості хлопців молодшого шкільного віку визначають

сприятливі умови для розвитку базових фізичних якостей. Зокрема, у цей період спостерігається підвищена чутливість нервової системи до швидкісних і координаційних стимулів, що створює оптимальні умови для формування рухових навичок, необхідних для подальшого вдосконалення технічної майстерності [31; 36; 45]. Розвиток витривалості на цьому етапі має носити ігровий характер, відповідати віковим можливостям і не створювати надмірного навантаження на функціональні системи організму [8; 14].

Таким чином, фізична та функціональна підготовленість 8–10-річних футзалістів визначається оптимальним співвідношенням розвитку швидкості, координації, спритності та спеціальної витривалості. Ці якості становлять основу ігрової ефективності та є важливими маркерами перспективності спортсмена на етапі початкового відбору.

1.2 Поняття та структура спортивного відбору в ігрових видах спорту

Спортивний відбір у футзалі та інших ігрових видах спорту є цілеспрямованим процесом визначення індивідуальних особливостей спортсменів, що дозволяють прогнозувати їхню перспективність та здатність досягати високої спортивної результативності. Основна мета відбору — встановлення відповідності між вимогами виду спорту та можливостями спортсмена, враховуючи морфологічні, фізичні, техніко-тактичні та психічні характеристики [1; 17; 20].

Відбір традиційно розглядається як складова багаторічної підготовки, де кожен етап має свої пріоритетні показники та критерії. На початковому етапі, який охоплює дітей 8–10 років, ключове значення має визначення природних передумов до оволодіння руховими діями та базових технічних прийомів, а також оцінка координаційних і швидкісних здібностей, які є визначальними для ефективної гри у футзалі [31; 33; 36].

Структура спортивного відбору включає кілька взаємопов’язаних компонентів. Першим є морфологічний аналіз, що дозволяє оцінити пропорції

тіла, масу, зріст та соматотип спортсмена. Ці показники можуть впливати на здатність гравця швидко пересуватися, виконувати ривки, змінювати напрямки руху та підтримувати баланс в умовах контактної гри [1; 21].

Другим важливим компонентом є оцінювання фізичних якостей, серед яких домінують швидкість, координація, спритність та спеціальна витривалість. Для футзалу ці якості мають вирішальне значення, оскільки гра відбувається в обмеженому просторі та характеризується частими змінами інтенсивності й напрямку рухів [14; 22; 36].

Третім елементом відбору є контроль технічної та техніко-тактичної підготовленості, що включає аналіз уміння володіти м’ячем, точності передач, здатності орієнтуватися в тісному ігровому просторі та застосовувати технічні дії згідно з ігровою ситуацією [3; 5; 24].

Крім того, сучасні підходи до відбору в ігрових видах спорту приділяють увагу психологічним характеристикам спортсменів — вольовим якостям, увазі, емоційній стійкості, мотивації до тренувальної діяльності, здатності працювати в команді [10; 12; 48]. Для футзалу, де гра постійно змінюється, надзвичайно важливою є здатність швидко приймати рішення та витримувати інтенсивність змагальних ситуацій

Таким чином, спортивний відбір у футзалі представляє собою комплексний багатофакторний процес, що поєднує аналіз морфологічних, фізичних, технічних та психологічних показників. Усвідомлення структури цього процесу є необхідним для формування ефективної системи кількісної оцінки та побудови критеріїв відбору юних футзалістів на етапі початкової підготовки.

Система відбору у футзалі ґрунтується на комплексному аналізі індивідуальних особливостей спортсменів, які визначають їхню здатність ефективно адаптуватися до вимог змагальної діяльності. Для об’єктивного визначення перспективності юних гравців застосовується низка критеріїв, що охоплюють морфологічні, фізичні, технічні й психічні характеристики. Кожен із цих блоків показників має свій внесок у формування ігрової ефективності та

є важливим для прогнозування спортивного розвитку [1; 20; 31].

Морфологічні показники включають зріст, масу тіла, пропорції та соматотип, які пов’язані зі швидкістю переміщень, стійкістю у контактних ситуаціях, маневровістю та ефективністю виконання технічних дій. Відомо, що оптимальні антропометричні параметри можуть слугувати маркером природних передумов до оволодіння ігровими рухами, особливо в умовах високої щільності боротьби за м’яч [1; 21].

Фізичні якості є ключовими у визначенні здатності юних спортсменів витримувати інтенсивний темп футзалу. Передусім оцінюють швидкість, спритність, координацію та спеціальну витривалість. Саме ці показники забезпечують ефективність виконання ривків, різких змін напрямку руху, швидких переміщень у малому просторі та здатність підтримувати високий темп гри протягом усього матчу [14; 22; 36; 45].

Технічні критерії включають вміння володіти м’ячем у різних ігрових ситуаціях, точність і швидкість передач, якість ведення м’яча, ефективність обіграшу суперника, здатність приймати та обробляти м’яч під тиском. Оцінювання технічних дій є важливим тому, що ефективність гри у футзалі значною мірою залежить від здатності спортсмена діяти точно й швидко в умовах дефіциту часу [3; 5; 14; 24; 43].

Психічні критерії пов’язані з особливостями емоційно-вольової сфери, поведінкою в стресових ситуаціях, рівнем мотивації, здатністю концентрувати увагу, приймати рішення та взаємодіяти з командою. Для футзалу, де ігрова ситуація змінюється щосекунди, надзвичайно важливими є швидкість мислення, самоорганізація, дисципліна та вміння утримувати концентрацію в умовах високої інтенсивності [10; 12; 48].

Комплексне оцінювання цих критеріїв дозволяє сформувати інтегральне уявлення про перспективність гравця. Саме поєднання фізичних та технічних умінь, морфологічних характеристик і психічної готовності забезпечує здатність спортсмена виконувати тактичні завдання та демонструвати стабільні результати на початкових етапах спортивного удосконалення.

Досвід відбору юних спортсменів у футзалі та футболі є важливим орієнтиром для формування сучасних методичних підходів у дитячо-юнацьких спортивних школах. Вітчизняні науковці та тренери наголошують на необхідності раннього виявлення природних передумов до оволодіння технікою, швидкісно-координаційними діями та здатністю до тактичного мислення. У працях українських дослідників обґрунтовуються підходи до визначення ключових показників, що впливають на перспективність спортсмена, зокрема морфологічних, фізичних та технічних характеристик [1; 21; 33]. Значну увагу приділено структурі багаторічної підготовки футболістів, де відбір відіграє роль першого етапу формування спортивної результативності [17; 19; 20].

Українські автори підкреслюють значення розвитку координаційних та швидкісних здібностей як бази для подальшого вдосконалення техніко-тактичної майстерності. Дослідження свідчать, що на етапі 8–10 років саме ці показники найбільш інформативні для прогнозування успішності у футзалі [14; 22; 36; 45]. Також висвітлюється роль ігрових вправ, міні-ігор та технічних тестів, що дозволяють моделювати специфічні умови футзалу й отримувати об’єктивну інформацію про здібності спортсмена [3; 5; 24; 43].

Зарубіжний досвід відбору у футзалі останніми роками активно розвивається, оскільки futsal talent identification стає окремим напрямом спортивної науки. Дослідження португальських, іспанських та бразильських науковців демонструють значний акцент на аналізі технічної майстерності, швидкісно-силових характеристик, когнітивних здібностей та тактичної обізнаності юних гравців [51; 52]. У сучасних моделях відбору широко застосовуються комплексні оцінки рухової продуктивності, виконання технічних дій під тиском, а також інтегральні індекси, що дозволяють оцінити потенціал ігрової діяльності дитини.

Провідні європейські дослідження підкреслюють роль повторюваних високошвидкісних дій, швидкого прийняття рішень та здібності орієнтуватися в умовах тісного простору як ключових детермінант перспективності

футзаліста. Португальські моделі особливо наголошують на важливості інтерактивного тестування, де технічні та когнітивні дії оцінюються одночасно [54; 55]. Крім того, у зарубіжних системах відбору широко застосовуються рейтингово-бальні протоколи, що дозволяють стандартизувати процедуру оцінювання й мінімізувати суб'єктивізм тренера [51; 52; 54].

Порівняння вітчизняного та зарубіжного досвіду свідчить про спільну тенденцію до комплексного підходу в оцінюванні перспективності гравців, однак закордонні моделі характеризуються вищим рівнем структурованості та деталізації. Врахування цих підходів дозволяє ефективніше формувати систему критеріїв відбору юних футзалістів на етапі початкової підготовки та адаптувати її до сучасних вимог розвитку виду спорту.

1.3 Засоби контролю, тестування та оцінювання у відборі футзалістів

Організація відбору хлопців 8–10 років до занять футзалом передбачає комплексну оцінку морфологічних, функціональних, рухових, технічних та психофізіологічних характеристик, що визначають готовність дитини до оволодіння специфічними вимогами виду спорту. На цьому етапі спортивного становлення відбувається активне формування базових рухових навичок, координаційних здібностей і просторово-часових уявлень, що створює сприятливі умови для початку систематичних занять футзалом [14; 31; 45].

Важливим аспектом відбору є оцінка загальної рухової підготовленості, адже саме швидкість переміщення, спритність та координація найбільш тісно пов'язані зі здатністю ефективно виконувати технічні дії в умовах обмеженого ігрового простору. Дослідження свідчать, що для футзалу, як і для футболу, на ранніх етапах найбільш інформативними є тести на швидкісно-координаційні дії, зміни напрямку руху та контроль м'яча у динаміці [8; 22; 36].

Особливого значення набуває аналіз технічної підготовленості, оскільки футзал характеризується високою інтенсивністю та мінімальним часом на

прийняття рішень. Тому при організації відбору доцільно застосовувати тести, які моделюють реальні ігрові ситуації: ведення м’яча в обмеженому просторі, жонглювання, передачі на точність та завершення атакувальних дій у швидкому темпі [3; 5; 43]. Такі показники дозволяють об’єктивно оцінити не лише рівень технічного розвитку, а й потенціал його подальшого вдосконалення

Не менш важливо враховувати психологічні та мотиваційні характеристики, адже саме позитивне ставлення до тренувального процесу, здатність до зосередження, емоційна стабільність і готовність до взаємодії в команді визначають успішність освоєння техніко-тактичних дій на початковому етапі спортивної підготовки [10; 12; 48]. Зарубіжний досвід підкреслює, що внутрішня мотивація та інтерес до футзалу є такими ж важливими критеріями, як і фізичні або технічні передумови [51; 55].

Організація відбору передбачає поєднання педагогічного спостереження, стандартизованого тестування та структурованої рейтингово-бальної оцінки, що дозволяє максимально зменшити суб’єктивність тренера та забезпечити об’єктивність результатів. Використання інтегрованого підходу дає змогу отримати цілісну картину потенціалу кожної дитини та виявити найбільш перспективних хлопців для формування груп початкової підготовки.

Футзал як вид спорту висуває особливі вимоги до підготовленості спортсменів, оскільки гра характеризується високою інтенсивністю, швидкими змінами ігрових ситуацій та необхідністю миттєво реагувати на тактичні подразники. Для хлопців 8–10 років, які лише розпочинають систематичні заняття, визначення ключових вимог до фізичних, технічних та психофізіологічних характеристик є основою ефективного відбору та подальшої підготовки [1; 15; 36].

Одним із провідних компонентів є розвиток швидкісних та координаційних здібностей, оскільки саме вони забезпечують здатність швидко стартувати, виконувати часті зміни напрямку, працювати на коротких дистанціях та миттєво адаптуватися до дій суперника. У віці 8–10 років ці

якості демонструють високу пластичність і добре піддаються тренувальному впливу, що дозволяє формувати фундамент для подальшого вдосконалення техніко-тактичних умінь [8; 22; 31].

Технічна підготовленість у футзалі охоплює володіння м’ячем, точність передач, контроль у тісному просторі та ефективне завершення атакувальних дій. На початковому етапі особливе значення мають базові прийоми: ведення м’яча із обведенням перешкод, точність коротких передач, здатність приймати рішення в умовах часових обмежень. Доведено, що ранній розвиток «чуття м’яча» є однією з ключових передумов успішності в подальшій спеціалізації у футзалі [3; 5; 43].

Важливим критерієм є рівень загальної фізичної підготовленості. Гнучкість, швидкісно-силова витривалість, координаційна стабільність опорно-рухового апарату та функціональні можливості серцево-судинної системи формують базу, що забезпечує технічну точність та зменшує ризик травматизму. Хлопці з недостатнім рівнем фізичної підготовленості мають труднощі в опануванні швидкісних і технічних дій, що гальмує їхній прогрес на початковому етапі [11; 14; 45].

Психофізіологічні вимоги включають швидкість реакції, здатність до концентрації, емоційну стійкість та готовність працювати в умовах високої щільності ігрових дій. Для футзалу особливо важливими є коротколанцюгові реакції на зорові та просторові подразники, швидке прийняття рішень та вміння зберігати контроль за м’ячем під тиском суперника. Дослідження свідчать, що у віці 8–10 років ці характеристики вже можуть бути оцінені та виступають важливими критеріями прогнозування спортивної успішності [10; 31; 48].

Таким чином, вимоги до юних футзалістів на етапі початкової підготовки мають комплексний характер і охоплюють фізичні, технічні та психофізіологічні аспекти. Визначення цих вимог є необхідною передумовою для формування ефективної системи відбору, яка дозволяє об’єктивно оцінити потенціал кожного спортсмена та забезпечити якісний набір до груп

початкової підготовки.

Зарубіжний досвід відбору у футзалі демонструє комплексність і наукову обґрунтованість підходів, що орієнтуються не лише на поточні результати тестування, а й на довгострокові показники потенціалу спортсмена. У країнах із сильною футзальною школою — Португалії, Іспанії та Бразилії — система відбору базується на поєднанні технічних, фізичних, психофізіологічних та когнітивних критеріїв, що дозволяє отримати всебічну характеристику майбутнього гравця [51; 52; 55].

У провідних футзальних академіях Португалії та Іспанії акцент робиться на ранній діагностиці рухової координації, швидкості прийняття рішень та тактичного мислення. Дослідження показують, що саме когнітивні характеристики — тактичне бачення, антиципація, правильне позиціювання — є найкращими предикторами майбутньої успішності у футзалі, що підтверджено аналізом багаторічних тенденцій у національних програмах підготовки юних гравців [55; 52]

Важливе місце посідає оцінювання технічної майстерності в обмеженому просторі. У провідних академіях використовують стандартизовані тести, які включають ведення з обведенням, передачі в русі, контроль м’яча під тиском та швидкість виконання серій технічних дій. Особлива увага приділяється здатності гравця відтворювати техніку з високою точністю при швидкому темпі — один із ключових параметрів футзалу [51; 53].

Фізична підготовленість оцінюється з урахуванням специфіки футзалу: вибухові прискорення, часті зміни напрямку, здатність ефективно працювати у режимі інтервальних навантажень. Зарубіжні дослідження показують, що на етапі ранньої спеціалізації важливими виявляються не абсолютні показники сили чи витривалості, а співвідношення швидкісно-силових можливостей і координаційного контролю, що визначає якість технічних дій у грі [53; 54].

У сучасних міжнародних моделях відбору також велике значення надається психологічним характеристикам. Мотивація, емоційна стійкість,

здатність працювати в команді та швидко адаптуватися до стресових ситуацій розглядаються як обов'язкові елементи моделювання перспективного футзаліста. Це відповідає підходам провідних дослідників, які підкреслюють, що психофізіологічний компонент є невід'ємною частиною спортивного таланту і має оцінюватися поряд із фізичними та технічними показниками [52; 55]

Таким чином, зарубіжний досвід свідчить про ефективність інтегрованих моделей відбору, що поєднують фізичні, технічні, координаційні, когнітивні та психологічні характеристики. Використання цих підходів у вітчизняній практиці дозволяє суттєво підвищити якість відбору хлопців 8–10 років до занять футзалом та забезпечує формування груп початкової підготовки з високим потенціалом спортивного зростання.

Аналіз науково-методичних джерел засвідчив, що сучасний процес відбору майбутніх футзалістів ґрунтується на комплексній оцінці фізичних, технічних і психофізіологічних характеристик спортсмена, які формують його потенціал для подальшого спортивного зростання. Науковці наголошують, що успішність гри у футзал визначається поєднанням координаційної спроможності, швидкісних дій, технічної майстерності та здатності оперативно приймати рішення в умовах обмеженого простору та високої щільності ігрових ситуацій [1; 3; 10; 22; 31; 43].

Встановлено, що у віці 8–10 років закладаються ключові передумови розвитку рухової та технічної бази, що робить цей етап особливо важливим для ідентифікації перспективних спортсменів. Фізичні, технічні й когнітивні вимоги, притаманні футзалу, потребують ранньої діагностики та ретельного відбору дітей, які мають здатність швидко адаптуватися до інтенсивної ігрової діяльності та демонструють стійкі ознаки рухового і психофізіологічного потенціалу [8; 15; 31; 48].

Зарубіжний досвід підтверджує ефективність системного підходу до відбору, що включає оцінку швидкісно-координаційних можливостей, технічних умінь, когнітивних якостей і психологічної готовності. Інтеграція

цих критеріїв дозволяє більш точно прогнозувати подальший розвиток юного спортсмена та підвищує результативність формування груп початкової підготовки [51; 52; 55].

Узагальнення літературних джерел свідчить про доцільність використання комплексних, науково обґрунтованих підходів до оцінювання хлопців 8–10 років на етапі первинного відбору у футзал, що забезпечує більш точну і ефективну ідентифікацію талановитих та перспективних спортсменів.

2 ЗАВДАННЯ, МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1 Завдання дослідження

Мета дослідження – обґрунтувати та перевірити ефективність системи критеріїв відбору хлопців 8-10 років до занять футзалом.

Завдання дослідження

1. Проаналізувати літературні джерела з проблеми відбору до занять футзалом та спортивними іграми.

2. Визначити вихідний рівень морфологічних, функціональних, рухових, технічних і психологічних показників хлопців 8–10 років.

3. Розробити систему критеріїв відбору з використанням рейтингово-бальної оцінки.

4. Провести педагогічний експеримент та оцінити ефективність застосування запропонованої системи відбору.

2.2 Методи дослідження

Для реалізації визначених завдань дослідження нами були застосовані наступні методи дослідження:

1) Аналіз та узагальнення науково-методичної літератури;
2) Педагогічне спостереження;
3) Антропометричні методи;
4) Педагогічне тестування фізичних і технічних показників;
5) Анкетування;
6) Педагогічний експеримент;
7) Методи математичної статистики.

Аналіз та узагальнення науково-методичної літератури використовувалися для вивчення теоретичних основ відбору дітей до занять футзалом і спортивними іграми, а також для визначення ключових

морфологічних, функціональних, рухових, технічних і психологічних показників, що впливають на успішність початкової підготовки. Це дозволило визначити актуальний стан проблеми, окреслити найбільш інформативні критерії оцінювання юних спортсменів і сформувати теоретичне підґрунтя для розроблення власної системи відбору.

Педагогічне спостереження застосовувалося для вивчення особливостей поведінки, моторної організації рухів та загальної готовності хлопців 8-10 років до занять футзалом у природних умовах тренувального процесу. Спостереження здійснювалися під час навчальних занять, ігор та виконання контрольних вправ. Це дало змогу оцінити координаційні можливості дітей, особливості їх взаємодії в групі, вольові та емоційні прояви, а також уміння сприймати й виконувати інструкції тренера. Отримані відомості використовувалися як додаткові якісні характеристики під час формування модельного профілю та інтерпретації результатів тестування.

Антропометричні методи застосовувалися для визначення основних морфологічних характеристик хлопців 8–10 років, що мають значення для успішності початкової підготовки у футзалі. До комплексу вимірювань входили зріст, маса тіла та індекс маси тіла, які визначалися за стандартними методиками з використанням сертифікованого обладнання. Отримані дані дозволили оцінити відповідність фізичного розвитку віковим нормам та виявити індивідуальні особливості, які можуть впливати на опанування технічних елементів і працездатність на тренуванні. Антропометричні показники увійшли до структури модельного профілю та використовувалися як один із блоків критеріїв відбору.

Педагогічне тестування застосовувалося для об’єктивного оцінювання рівня фізичної та технічної підготовленості хлопців 8–10 років. До фізичних тестів входили біг на 20 м, човниковий біг 4×10 м, стрибок у довжину з місця та виконання координаційного завдання «змійка» з м’ячем. Технічна підготовленість оцінювалася за результатами ведення м’яча на дистанції 20 м, виконання технічної «змійки», точності ударів по мішені та жонглювання

м’ячем протягом 30 секунд. Усі тести проводилися за єдиною методикою та фіксувалися у стандартизованих протоколах. Результати тестування стали основою для формування рейтингово-бальної оцінки та подальньої побудови модельного профілю юного футзаліста.

Біг 20 м. Тест виконувався з високого старту. За командою «Руш!» учасник максимально швидко долав дистанцію 20 м по прямій доріжці. Час проходження фіксувався секундоміром з точністю до 0,01 с. Ураховувався найкращий результат із двох спроб.

Човниковий біг 4×10 м. Тест виконувався між двома лініями, розташованими на відстані 10 м. Після сигналу учасник переміщувався вперед-назад чотири рази, торкаючись контрольних ліній. Час виконання фіксувався з точністю до 0,01 с. Результат відображав рівень швидкісно-координаційних здібностей.

Стрибок у довжину з місця. Тест виконувався з вихідного положення стоячи, ноги паралельно, носки за лінією. Стрибок здійснювався максимально можливим відштовхуванням уперед. Вимірювання проводилися від лінії відштовхування до найближчої точки приземлення. Фіксувався найкращий результат із двох спроб.

Координаційне завдання «Змійка» з м’ячем. Тест виконувався на дистанції з розміщенням п’яти фішок через 2 м. Учасник здійснював обведення м’яча між фішками за схемою «змійка». Час виконання фіксувався до перетину фінішної лінії. Тест характеризував координаційні та технічні здібності у роботі з м’ячем.

Ведення м’яча на 20 м. Тест виконувався на прямій дистанції 20 м. Після стартового сигналу учасник долав дистанцію з веденням м’яча та завершував тест перетином фінішної лінії. Час виконання фіксувався секундоміром. Результат оцінював техніку контролю м’яча під час руху.

Технічна «Змійка». Тест виконувався за умов щільнішого розміщення фішок (1,5 м). Учасник виконував обведення м’яча з акцентом на техніку роботи стопи та контроль напрямку. Час проходження дистанції фіксувався як

основний показник.

Точність ударів (10 спроб). Тест виконувався з дистанції 7–8 м по визначених мішенях або секторах. Учасник здійснював десять ударів, а кількість влучань фіксувалася як підсумковий результат. Тест визначав точність та техніку удару по м’ячу.

Жонглювання м’яча за 30 секунд. Тест виконувався шляхом безперервних підбивань м’яча ногами протягом 30 секунд. Підраховувалася загальна кількість успішних торкань. У разі падіння м’яч дозволялося підняти та продовжити виконання. Тест характеризував рівень координації та почуття м’яча.

Анкетування застосовувалося для визначення психологічно-мотиваційних характеристик хлопців 8–10 років, що можуть впливати на успішність занять футзалом. Метод передбачав заповнення короткої стандартизованої анкети, спрямованої на оцінку рівня мотивації до тренувань, ставлення до занять спортом, самооцінки власних можливостей та готовності до регулярних навантажень. Анкета містила прості віково адаптовані запитання у формі вибору однієї відповіді або шкалювання. Отримані результати дозволили доповнити об’єктивні показники тестування характеристиками емоційної та вольової сфери та використати їх під час формування критеріїв відбору.

Педагогічний експеримент застосовувався з метою перевірки ефективності розробленої системи критеріїв відбору хлопців 8-10 років до занять футзалом. Експеримент передбачав формування двох однорідних груп: експериментальної, у якій використовувалася запропонована рейтингово-бальна система оцінювання та модельний профіль, і контрольної, де відбір здійснювався традиційними засобами тренера. На початку дослідження визначався вихідний рівень підготовленості учасників, після чого у експериментальній групі впроваджувалися розроблені критерії. Наприкінці експерименту проводився повторний контрольний зріз показників, що дало змогу оцінити динаміку та встановити відмінності між групами у розвитку

фізичних, технічних і мотиваційно-психологічних характеристик.

Методи математичної статистики застосовувалися для обробки отриманих результатів тестування та анкетування. Для кожного показника обчислювалися середнє арифметичне значення (M) та похибка середнього арифметичного (m), що дозволяло визначити характерні величини та варіабельність показників у групах. Результати експериментальної та контрольної груп порівнювалися між собою з метою виявлення тенденцій і відмінностей у динаміці розвитку морфологічних, функціональних, рухових і технічних характеристик. Застосування статистичних методів забезпечило об'єктивність інтерпретації отриманих даних і підтвердження ефективності запропонованої системи відбору.

2.3 Організація дослідження

Дослідження проводилося протягом трьох місяців на базі дитячо-юнацької спортивної школи та складалося з трьох взаємопов'язаних етапів: констатувального, формувального та контрольного. У роботі взяли участь хлопці 8–10 років, загальна кількість яких становила 40 осіб. Учасники були поділені на дві рівнозначні групи по 20 осіб: експериментальну (ЕГ) та контрольну (КГ). Розподіл здійснювався з урахуванням однорідності вихідних морфологічних, функціональних, рухових та технічних показників, що було встановлено на констатувальному етапі.

Констатувальний етап був спрямований на визначення вихідного рівня підготовленості учасників. Для цього проводилися антропометричні вимірювання, тестування фізичних і технічних показників, а також анкетування для оцінки мотиваційно-психологічних характеристик. Результати були узагальнені у зведеній таблиці й використані для створення модельного профілю юного футзаліста 8-10 років та визначення ключових критеріїв відбору.

На формувальному етапі у експериментальній групі впроваджувалася

розроблена система критеріїв відбору, яка включала структуровану рейтингово-бальну шкалу оцінювання, індивідуальну картку спортсмена та нормативний профіль відповідності. Учасники експериментальної групи проходили оцінювання за запропонованою моделлю, що дозволяло кількісно визначати рівень розвитку кожного блоку підготовленості. У контрольній групі відбір та оцінювання здібностей дітей здійснювалися відповідно до традиційної методики, заснованої на суб'єктивних спостереженнях та загальних тренерських висновках без уніфікованих критеріїв.

Контрольний етап полягав у проведенні повторного тестування в обох групах за тими самими методиками, що й на початку дослідження. Це дало можливість зіставити динаміку показників та визначити вплив запропонованої системи оцінювання на результати хлопців експериментальної групи. Порівняння середніх значень та похибок середнього дозволило об'єктивно оцінити, наскільки ефективнішим виявився новий підхід порівняно з традиційним.

Організація дослідження забезпечила можливість комплексного аналізу морфологічних, функціональних, рухових, технічних та психологічно-мотиваційних показників, а також їх змін під впливом різних підходів до відбору. Педагогічний експеримент дав змогу оцінити реальну результативність запропонованої системи та визначити її доцільність для використання у практиці підготовки юних футзалістів у групах початкової підготовки.

3 РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Відповідно до завдань дослідження, на першому етапі дослідження було проведено комплексне дослідження, спрямоване на визначення реального стану практики відбору спортсменів до занять футзалом у групах початкової підготовки та встановлення вихідного рівня морфофункціональних, фізичних і техніко-координаційних показників дітей 8-10 років..

З цією метою проведено анкетування з тренерами дитячо-юнацьких спортивних шкіл та спортивних клубів, що дозволило визначити найбільш поширені підходи до первинного відбору та оцінити критерії, якими керуються фахівці у своїй щоденній роботі.

Анкета складалася з шести базових питань (додаток 1), спрямованих на з’ясування того, якими критеріями керуються тренери під час первинного набору та які показники, на їхню думку, є найбільш інформативними.

Аналіз відповідей засвідчив, що більшість тренерів (10 із 12) орієнтуються насамперед на загальне враження від рухової активності дитини, її координацію та поведінку з м’ячем. Лише 4 тренери повідомили, що регулярно використовують короткі тести на швидкість або спритність, проте ці процедури не є системними та проводяться епізодично. Дев’ятеро опитаних зазначили, що не здійснюють спеціальних вимірювань морфологічних показників на етапі первинного відбору, вважаючи їх важливими переважно у старшому віці. Водночас майже всі тренери (11 із 12) підкреслювали велике значення мотивації дитини до занять і її інтересу до гри, оскільки саме ці чинники, на їхню думку, визначають стабільність відвідування і темп навчального прогресу.

Таблиця 3.1

Результати анкетування тренерів щодо критеріїв відбору дітей у групи початкової підготовки (n = 12)

Показник / Питання анкети	Варіант відповіді	Кількість тренерів (осіб)	Відсоток (%)
Основні ознаки, на які звертають увагу під час первинного відбору	координація рухів	10	83,3
	поведінка з м’ячем	9	75,0
	загальна рухливість, активність	8	66,7
	швидкість реакції	6	50,0
	зацікавленість у грі	11	91,7
Використання простих тестів під час відбору	так	4	33,3
	ні	8	66,7
Значення антропометричних показників на етапі набору	враховуються	3	25,0
	не враховуються	9	75,0
Найважливіші фізичні якості для дітей 8–10 років	координація	11	91,7
	спритність	9	75,0
	швидкість	7	58,3
	швидкісно-силові якості	5	41,7
	витривалість	2	16,7
Значення технічної підготовленості на етапі відбору	важлива початкова робота з м’ячем	8	66,7
	техніка не є визначальною	4	33,3
Врахування мотивації до занять	так, важливий показник	11	91,7
	так, але другорядно	1	8,3
	не враховується	0	0

Таблиця 3.2

Зведені показники підготовленості юнаків 8-10 років (n = 20)

Група показників	Показник	M ± m
Морфологічні показники	Зріст, см	134,05 ± 0,94
	Маса тіла, кг	29,20 ± 0,76
	ІМТ	16,78 ± 0,21
Функціональні показники	ЧСС у спокої, уд/хв	87,15 ± 0,79
	Індекс Руф’є	12,45 ± 0,32
	ЖЄЛ, мл	1673 ± 15,9
Рухові якості	Біг 20 м, с	4,50 ± 0,02
	Човниковий біг 4×10 м, с	12,09 ± 0,06
	Стрибок з місця, см	147,1 ± 1,3
	«Змійка» з м’ячем, с	9,73 ± 0,08
Технічні показники	Ведення 20 м, с	7,82 ± 0,08
	«Змійка», с	12,72 ± 0,13
	Точність ударів, з 10	4,35 ± 0,25
	Жонглювання за 30 с	18,1 ± 0,77
Психологічно-мотиваційні показники	Мотивація	2,65 ± 0,08
	Самооцінка	2,15 ± 0,09
	Готовність до тренувань	2,70 ± 0,07

Відповідно до отриманих результатів анкетування, дані якого наведені у таблиці 3.1, бачимо, що переважна більшість опитаних фахівців (91,7 %) наголосили на значущості мотивації дитини та її зацікавленості грою, що вважають ключовим чинником стабільності тренувального процесу. Одночасно тренери найчастіше звертають увагу на координацію рухів (83,3 %) і поведінку з м’ячем (75,0 %), що відображає специфіку футзалу як координаційно-складного виду спорту. Лише третина тренерів використовує прості тести на швидкість чи спритність, а антропометричні дані враховують лише 25,0 % опитаних. Такий розподіл відповідей свідчить про відсутність системності та єдиних підходів до оцінювання фізичних і морфологічних характеристик дітей на етапі відбору.

У визначенні важливих фізичних якостей більшість тренерів віддають перевагу координації (91,7 %) та спритності (75,0 %), що відповідає вимогам футзалу, тоді як витривалість і сила на стартовому етапі розглядаються як другорядні. Більшість респондентів також зазначили, що на початковому етапі важливо оцінити загальні технічні передумови – готовність працювати з м’ячем, уміння контролювати його та виконувати елементарні дії.

Узагальнено результати таблиці демонструють, що відбір у групи початкової підготовки переважно базується на загальному враженні від дитини та оцінці її координаційних можливостей, тоді як стандартизована система тестів і комплексних критеріїв майже не застосовується. Це підтверджує необхідність розроблення науково обґрунтованих критеріїв, які можуть забезпечити об’єктивність та ефективність процесу відбору юних футзалістів.

Отримані результати свідчать про відсутність єдиної системи критеріїв, яка б дозволяла проводити відбір уніфіковано та з урахуванням комплексної оцінки фізичних, технічних, функціональних і мотиваційних характеристик юнаків. Саме тому наступним кроком стало проведення обстеження хлопців віком 8–10 років, що дало змогу встановити вихідний рівень їх підготовленості та виокремити ті показники, які можуть стати основою для подальшого

формування системи критеріїв відбору.

Наступним етапом дослідженння було проведено початкове обстеження хлопців віком 8–10 років, які не мали систематичного досвіду занять футзалом. Під час обстеження оцінювали морфологічні показники (зріст, маса тіла, співвідношення антропометричних параметрів), функціональний стан серцево-судинної системи в умовах спокою та після стандартного навантаження, а також базові рухові якості, що визначають ефективність гри у футзал. Додатково фіксували показники спритності, швидкісно-силових здібностей, координації рухів та здатності до точного й швидкого виконання елементарних технічних прийомів.

Представлені у таблиці 3.2 морфологічні показники характеризують вихідний фізичний стан юнаків 8–10 років, які взяли участь у дослідженні. Показники зросту перебувають у межах від 129 до 142 см, що відповідає віковим нормативам для дітей молодшого шкільного віку та свідчить про однорідність вибірки за антропометричними характеристиками. Маса тіла коливається від 26 до 37 кг і також відповідає нормативним значенням, характерним для цього вікового періоду.

Розраховані індекси маси тіла (ІМТ) знаходяться в межах від 15,4 до 18,3, що відповідає зоні вікової норми за міжнародними рекомендаціями. Високі чи критично низькі значення ІМТ у вибірці відсутні, що свідчить про те, що всі учасники дослідження мають гармонійний фізичний розвиток і можуть бути залучені до первинної підготовки у футзалі без обмежень, пов’язаних із масо-ростовими диспропорціями.

Функціональні показники, представлені у таблиці 3.2, дозволяють оцінити загальний фізіологічний стан юнаків 8–10 років, які взяли участь у дослідженні. Показники частоти серцевих скорочень у стані спокою знаходяться у межах від 82 до 93 уд/хв, що відповідає віковим фізіологічним нормам для дітей молодшого шкільного віку. Середнє значення ЧСС становить 87,15 ± 0,79 уд/хв, що вказує на відносно рівномірний рівень серцево-судинної регуляції у досліджуваної групи.

Отримані дані індексу Руф’є коливаються від 10,5 до 15,1, а середнє значення становить 12,45 ± 0,32. Це відповідає середньому рівню функціональної підготовленості, характерному для дітей, які лише розпочинають систематичні заняття фізичними вправами. Переважання значень у межах 11–14 свідчить про достатню адаптацію організму до легких фізичних навантажень, але також вказує на потребу у подальшому цілеспрямованому розвитку серцево-судинної стійкості.

Показники життєвої ємності легень (ЖЄЛ) перебувають у межах 1550–1780 мл, а середнє значення становить 1673 ± 15,9 мл. Це відповідає віковим нормативам і характеризує типову для цього віку вентиляційну здатність легень. Розбіжності між окремими учасниками дослідження є незначними, що свідчить про морфологічну та функціональну однорідність вибірки.

У таблиці 3.2 наведено результати тестування рухових якостей юнаків 8–10 років, що характеризують їхній початковий рівень фізичної підготовленості. Показники швидкісних можливостей, визначені за результатами бігу на 20 метрів, коливаються в межах 4,37–4,66 с, а середнє значення становить 4,50 ± 0,02 с, що відповідає типовим для цього віку даним і свідчить про задовільний рівень стартової та дистанційної швидкості.

Результати човникового бігу 4×10 м, який інтегрально характеризує спритність, координацію та здатність до швидкої зміни напрямку руху, знаходяться у межах 11,7–12,7 с. Середнє значення 12,09 ± 0,06 с відображає середній рівень розвитку спритності, характерний для дітей без спеціальної спортивної підготовки.

Показники стрибка у довжину з місця варіюють від 137 до 156 см із середнім значенням 147,1 ± 1,3 см. Це свідчить про різний рівень розвитку швидкісно-силових якостей м’язів нижніх кінцівок, що в дитячому віці значною мірою залежить від індивідуальних особливостей фізичного розвитку.

Виконання тесту «змійка» з м’ячем показало результати у межах 9,2–10,6 с, а середнє значення становить 9,73 ± 0,08 с. Цей тест поєднує

координаційні можливості та елементарні технічні навички роботи з м’ячем, тому отримані дані відображають початковий рівень оволодіння основами техніки футзалу. Більш тривалі показники характерні для дітей з нижчим рівнем координаційної готовності.

У таблиці 3.2 подано результати тестування технічної підготовленості юнаків 8–10 років, що дає змогу оцінити їхній базовий рівень оволодіння ключовими елементами футзальної техніки. Показники ведення м’яча по прямій на дистанції 20 метрів перебувають у межах 7,3–8,6 с, а середнє значення становить 7,82 ± 0,08 с, що вказує на середній для цього віку рівень швидкості пересування з одночасним контролем м’яча. Діти, які продемонстрували кращі результати, як правило, характеризуються більшою координаційною підготовленістю та стабільністю кроків під час ведення.

Тест «змійка» з м’ячем, що поєднує координацію, баланс та елементарну техніку роботи з м’ячем, показав результати у межах від 11,8 до 13,9 с. Середнє значення 12,72 ± 0,13 с свідчить про те, що респонденти загалом мають початкові, але ще недостатньо стійкі навички дрібного ведення й обведення перешкод, що є типовим для дітей без тривалого тренувального досвіду.

Результати тесту на точність ударів варіюють від 2 до 6 влучань із 10 спроб, при середньому значенні 4,35 ± 0,25. Такий рівень точності відповідає початковому етапу навчання та демонструє, що більшість дітей ще не опанували стабільну техніку удару по м’ячу, особливо в умовах цільового навантаження.

У тесті на жонглювання м’яча, який характеризує координацію, відчуття м’яча та початкові навички технічного контролю, показники коливаються у межах 12–24 ударів за 30 секунд. Середнє значення 18,1 ± 0,77 свідчить про середній рівень сформованості технічних передумов, необхідних для подальшого оволодіння складнішими технічними елементами.

Узагальнюючи отримані результати, можна відзначити, що технічна підготовленість юнаків у цілому відповідає рівню початкового етапу занять футзалом. Наявні коливання показників вказують на різний ступінь

координаційної та технічної готовності, що робить доцільним подальше використання цих даних для формування об’єктивних критеріїв відбору та розроблення педагогічного впливу на наступних етапах дослідження.

Констатувальний етап дослідження був спрямований на всебічне вивчення особливостей первинного відбору юнаків до занять футзалом та визначення вихідного рівня їх підготовленості. Анкетування тренерів дитячо-юнацьких спортивних шкіл показало, що практика відбору здебільшого ґрунтується на суб’єктивних критеріях, серед яких найбільш значущими вважаються зацікавленість дитини у грі, загальна рухливість, координація та здатність до роботи з м’ячем. Формалізовані тести застосовуються нерегулярно, а антропометричні показники та об’єктивна техніко-фізична оцінка на етапі первинного набору часто не враховуються. Це свідчить про відсутність єдиного підходу та необхідність розроблення науково обґрунтованих критеріїв відбору.

Морфологічні показники юнаків 8–10 років, подані у таблиці 3.2, демонструють, що обстежена вибірка є антропометрично однорідною, а значення зросту, маси тіла та індексу маси тіла відповідають віковим нормам. Середні значення з невеликою похибкою підтверджують гармонійний фізичний розвиток дітей та відсутність факторів, які могли б обмежувати участь у фізичному навантаженні.

Функціональні показники (таблиця 3.2) свідчать про задовільний рівень працездатності серцево-судинної та дихальної систем. Частота серцевих скорочень у спокої та показники індексу Руф’є відповідають середньому рівню функціональної готовності, притаманному дітям, які не мають тривалого спортивного стажу. Життєва ємність легень також перебуває у межах вікової фізіологічної норми, що забезпечує достатню дихальну стійкість для початку тренувальної діяльності.

Показники рухових якостей (таблиця 3.2) вказують на середній рівень розвитку швидкісних, координаційних та швидкісно-силових здібностей. Час подолання дистанції 20 м, результати човникового бігу 4×10 м та стрибка у

довжину з місця підтверджують, що діти мають природну, віково обумовлену фізичну базу для засвоєння елементів футзальної техніки. Варіативність результатів є типовою для початкової підготовки, що дозволяє відстежувати індивідуальні особливості та потенціал кожного юного спортсмена.

Результати тестування технічних показників (таблиця 3.2) засвідчили, що більшість дітей володіють базовими навичками ведення м’яча, виконання ударів та жонглювання, хоча ступінь сформованості техніко-координаційних дій є різним. Показники ведення м’яча по прямій та «змійкою» відображають початковий рівень контролю м’яча, тоді як результати точності ударів та жонглювання свідчать про потребу у подальшому цілеспрямованому розвитку технічної майстерності.

Узагальнюючи результати констатувального етапу, можна констатувати, що обстежені юнаки мають достатній рівень морфологічної, функціональної, рухової та технічної готовності для початку систематичних занять футзалом. Разом із тим виявлені розбіжності у техніко-координаційній підготовленості та відсутність чітких критеріїв первинного відбору підкреслюють актуальність створення науково обґрунтованої системи оцінювання, що й стало основою для формувального етапу дослідження.

Психологічно-мотиваційне обстеження юнаків показало високий рівень інтересу до занять футзалом (2,65 ± 0,08 бала), що свідчить про внутрішню готовність дітей долучатися до тренувального процесу та засвоювати нові технічні дії. Рівень самооцінки власних умінь виявився помірним (2,15 ± 0,09 бала), що є типовим для цього віку та відображає реальне відчуття власних можливостей без переоцінювання. Готовність відвідувати тренування має найвищий середній показник (2,70 ± 0,07 бала), що підтверджує стабільність поведінкової мотивації та позитивне ставлення дітей до систематичних занять. Загалом психологічний профіль учасників дослідження є достатньо сприятливим для тривалого навчально-тренувального процесу. Зразок анкети наведений у додатку 2.

На основі результатів констатувального етапу та анкетування тренерів

було сформовано попередній модельний профіль юного футзаліста 8–10 років, який може бути використаний як орієнтир у процесі первинного відбору (Таблиця 3.3).

У таблиці 3.3 представлено узагальнений модельний профіль юного футзаліста віком 8–10 років, сформований на основі результатів констатувального етапу дослідження. Профіль відображає комплекс найважливіших характеристик, які доцільно враховувати під час здійснення первинного відбору дітей до груп початкової підготовки з футзалу.

Морфологічний компонент моделі визначається гармонійним фізичним розвитком. Діапазони зросту, маси тіла та індексу маси тіла відповідають віковим нормам та свідчать про відсутність обмежень щодо залучення до систематичної рухової діяльності. Функціональні орієнтири – частота серцевих скорочень, індекс Руф'є та життєва ємність легень – характеризують достатній рівень адаптації серцево-судинної та дихальної систем до навантажень помірної інтенсивності.

Таблиця 3.3

Модельний профіль юного футзаліста 8–10 років

Компонент	Цільові орієнтири (критерії)
Морфологічні показники	Зріст 129–142 см; маса тіла 26–37 кг; ІМТ 15,5–18,5 (нормальний гармонійний розвиток)
Функціональний стан	ЧСС у спокої 82–92 уд/хв; індекс Руф'є 10–14; ЖЄЛ 1550–1800 мл
Рухові якості	Біг 20 м – 4,40–4,65 с; 4×10 м – 11,7–12,7 с; стрибок з місця – 140–156 см
Технічна підготовленість	Ведення 20 м – 7,3–8,6 с; «змійка» 11,8–13,9 с; точність ударів – 3–6 із 10; жонглювання – 15–24 удари
Психологічний профіль	Мотивація – висока; самооцінка – середня; готовність до тренувань – висока; позитивне ставлення до команди

Рухові якості, включені до профілю, охоплюють швидкісні, швидкісно-

силові та координаційні здібності. Встановлені діапазони результатів для бігу на 20 м, човникового бігу 4×10 м та стрибка у довжину з місця відповідають середнім віковим нормам і є індикаторами базової рухової готовності до занять футзалом. Технічний компонент моделі представлений показниками ведення м'яча, точності ударів та жонглювання. Ці показники відображають рівень початкового опанування елементарних технічних прийомів, що є необхідним для успішного включення дитини в навчально-тренувальний процес.

Психологічний складник модельного профілю свідчить про те, що для дітей цього віку важливими критеріями є висока мотивація до занять, середній рівень самооцінки власних умінь та стабільна готовність до регулярних тренувань. Позитивне ставлення до командної взаємодії також є вагомим чинником ефективного залучення до колективних ігрових видів спорту.

Узагальнено модельний профіль представляє собою інтегративний орієнтир, що дозволяє тренерам спортивних шкіл здійснювати більш об'єктивний відбір юних футзалістів, враховуючи не лише фізичні та технічні, а й функціональні та психологічні передумови успішності в подальшому спортивному розвитку.

Формувальний етап дослідження був спрямований на розроблення, обґрунтування та апробацію системи відбору юнаків 8-10 років до занять футзалом у групах початкової підготовки. Необхідність створення цілісної моделі відбору обумовлювалася результатами констатувального етапу, під час якого було встановлено, що у спортивних школах застосовуються переважно суб'єктивні підходи до визначення перспективності дітей. Відбір здебільшого ґрунтується на інтуїтивній оцінці тренера, загальних враженнях від поведінки та моторики дитини, а стандартизовані критерії використовуються фрагментарно. Такий підхід не забезпечує належної об'єктивності та не дозволяє повністю виявити індивідуальні можливості юного спортсмена. Тому на формувальному етапі поставлено завдання створити комплексну систему оцінювання, здатну забезпечити науково обґрунтовану діагностику

морфологічних, функціональних, рухових, технічних і психологічно-мотиваційних передумов успішності у футзалі.

Розроблена система відбору ґрунтувалася на модельному профілі юного футзаліста 8–10 років, сформованому на підставі аналітичних даних першого етапу дослідження. Модель включала п’ять ключових компонентів: морфологічний, функціональний, руховий, технічний і психологічний. Кожен із них відображає специфічні аспекти підготовленості дитини, які є критично важливими для ефективного засвоєння основ футзальної техніки та безпечного включення у тренувальний процес. Зміст модельного профілю було покладено в основу створення рейтингової шкали оцінювання, що дозволяє переводити індивідуальні результати тестування у стандартизовані бали.

Для забезпечення об’єктивності оцінювання було запропоновано п’ятибальну шкалу визначення рівня підготовленості. Кожен показник отримував від одного до п’яти балів залежно від відповідності віковим нормам і зоні цільових орієнтирів модельного профілю. П’ять балів відповідало високому рівню, що характеризує повну відповідність визначеним критеріям; чотири бали – рівню вище середнього; три бали – середньому рівню, характерному для більшості дітей даного віку; два бали – показникам нижче середнього; один бал – низькому рівню, що може свідчити про недостатність підготовленості або потребу в попередньому додатковому фізичному чи технічному розвитку. Така система дозволяє не лише об’єктивно оцінювати вихідні можливості кожного учасника, а й порівнювати результати між дітьми та формувати інтегральний рейтинг, що є зручним інструментом для прийняття тренерських рішень.

З метою практичного використання розробленої системи було створено індивідуальну картку оцінювання юного футзаліста, у якій для кожного показника зазначаються фактичний результат, відповідний бал та підсумкова сума балів. Така картка дозволяє тренеру отримати комплексне уявлення про рівень підготовленості дитини, визначити її сильні та слабкі сторони та

оцінити перспективність подальшого спортивного розвитку (Додаток 3).

У процесі апробації системи всі учасники дослідження повторно пройшли тестування за розробленим переліком показників. За результатами виконання тестів кожному юнакові було нараховано бали відповідно до рейтингової шкали. Після підсумовування встановлено, що діти з показником 18–22 бали відповідають високому рівню підготовленості та можуть бути рекомендовані для зарахування до груп початкової підготовки без застережень. Результати у межах 14–17 балів свідчать про достатній рівень та передбачають можливість зарахування за умови подальшої індивідуалізації тренувального процесу. Показники у межах 10–13 балів відображають середній рівень підготовленості, що дозволяє долучати дитину до занять, але вимагає підвищеної уваги та педагогічного супроводу. Підсумок менше ніж 10 балів характеризує низький рівень, за якого рекомендується проходження підготовчої програми з розвитком базових рухових та технічних навичок перед переходом до систематичного тренування у футзалі.

Впровадження розробленої системи дозволило не лише стандартизувати відбір, а й значно підвищити його об’єктивність. Результати апробації показали, що модельний профіль та рейтингова шкала чітко відображають індивідуальні особливості дітей та дають змогу уникнути суб’єктивних помилок під час прийняття рішень щодо зарахування. Крім того, система дозволяє формувати більш збалансовані навчальні групи, враховуючи рівень рухових, технічних та психологічних передумов кожного юного спортсмена. Таким чином, впровадження комплексної моделі відбору сприяє підвищенню ефективності початкової підготовки у футзалі та створює передумови для подальшого цілеспрямованого розвитку дітей у цьому виді спорту.

У межах формувального етапу дослідження було організовано педагогічний експеримент, спрямований на перевірку ефективності запропонованої системи відбору юних спортсменів 8-10 років до занять футзалом. Для цього було сформовано дві рівнозначні групи по 20 осіб: експериментальну (ЕГ) та контрольну (КГ).

Таблиця 3.4

Зведені показники підготовленості юнаків 8-10 років наприкінці дослідження (ЕГ= 10, КГ=10)

Група показників	Показник	ЕГ	КГ
Морфологічні показники	Зріст, см	134,70 ± 0,92	134,10 ± 0,90
	Маса тіла, кг	29,60 ± 0,74	29,30 ± 0,75
	ІМТ	16,87 ± 0,20	16,81 ± 0,21
Функціональні показники	ЧСС у спокої, уд/хв	84,10 ± 0,75	86,40 ± 0,78
	Індекс Руф'є	10,95 ± 0,28	12,20 ± 0,31
	ЖЄЛ, мл	1732 ± 15,4	1689 ± 15,7
Рухові якості	Біг 20 м, с	4,38 ± 0,02	4,48 ± 0,02
	Човниковий біг 4×10 м, с	11,75 ± 0,05	12,02 ± 0,05
	Стрибок з місця, см	152,4 ± 1,2	148,1 ± 1,3
	«Змійка» з м'ячем, с	9,21 ± 0,07	9,61 ± 0,08
Технічні показники	Ведення 20 м, с	7,42 ± 0,07	7,74 ± 0,08
	«Змійка», с	12,11 ± 0,12	12,61 ± 0,12
	Точність ударів (з 10)	5,60 ± 0,22	4,55 ± 0,24
	Жонглювання за 30 с	22,4 ± 0,71	18,7 ± 0,73
Психологічні показники	Мотивація	2,90 ± 0,07	2,55 ± 0,07
	Самооцінка	2,40 ± 0,08	2,18 ± 0,09
	Готовність до тренувань	2,92 ± 0,06	2,71 ± 0,07

Розподіл дітей здійснювався з урахуванням однорідності вихідних морфологічних, функціональних і рухових показників, що дозволило забезпечити коректність подальшого порівняння.

У контрольній групі відбір дітей та оцінювання готовності до занять футзалом здійснювалися за традиційною методикою, яка застосовується у більшості дитячо-юнацьких спортивних шкіл. Основу становила суб'єктивна експертна оцінка тренера, індивідуальне спостереження за дітьми та виконання базових перевірочних вправ без уніфікованої шкали оцінювання.

У експериментальній групі у процес відбору було впроваджено запропоновану модель.

Тестування проводилося в однакових умовах у двох групах. У контрольній – показники фіксувалися, але не переводилися в бальну систему. В експериментальній – кожен результат отримував значення у бальній шкалі, на основі чого обчислювався підсумковий рейтинговий бал.

Після завершення процедури оцінювання було здійснено порівняння відповідності дітей вимогам дохідливого модельного профілю. У контрольній групі рішення про перспективність спортсмена приймалося здебільшого на основі досвіду тренера. У експериментальній групі рішення ґрунтувалося на об'єктивних кількісних даних, що дозволило виявити не лише очевидно сильних дітей, а й тих, хто має високий потенціал у координаційних та техніко-тактичних компонентах, але може демонструвати недостатню вираженість окремих морфологічних характеристик.

Аналіз результатів повторного тестування, поданих у таблиці, показує, що після завершення експериментальної роботи юні спортсмени експериментальної групи продемонстрували суттєво кращу динаміку розвитку ключових показників підготовленості порівняно з контрольними однолітками. Різниця між групами простежується практично в усіх досліджуваних компонентах, що підтверджує ефективність упровадженого підходу до відбору та оцінювання.

У функціональному блоці діти експериментальної групи

продемонстрували нижчі значення частоти серцевих скорочень у спокої та кращий індекс Руф’є, що свідчить про зростання загальної витривалості та адаптаційних можливостей серцево-судинної системи. Показники життєвої ємності легень також виявилися вищими, що свідчить про покращення дихальної функції та толерантності до навантажень.

Рухові якості в ЕГ покращилися значно виразніше: збільшилася дальність стрибка з місця, скоротився час бігу на короткі дистанції та часу виконання координаційних тестів. Це демонструє, що діти, відібрані за критеріями модельного профілю, мають вищий потенціал для оволодіння необхідними техніко-координаційними компонентами футзалу.

Технічний блок також засвідчив перевагу експериментальної групи. Показники ведення м’яча, технічної «змійки», жонглювання та точності ударів значно покращилися. Це підтверджує, що правильно відібрані спортсмени здатні швидше засвоювати технічні навички, а стандартизована система оцінювання дозволила виявити дітей із прихованим техніко-координаційним потенціалом.

Психологічно-мотиваційні показники також зазнали позитивної динаміки. У ЕГ зросла мотивація до занять, покращилася самооцінка та підвищилася готовність до регулярних тренувань. Це вказує на те, що діти, які відповідають модельному профілю та отримали об’єктивне підтвердження своїх можливостей, демонструють вищу емоційну залученість у тренувальний процес.

ВИСНОВКИ

1. У процесі дослідження проведено аналіз літературних джерел, що дозволило охарактеризувати проблему відбору хлопців 8-10 років до занять футзалом та визначено ключові компоненти, що обумовлюють їхню перспективність на початковому етапі спортивної підготовки. Розгляд сучасних науково-методичних джерел дозволив окреслити основні підходи до визначення готовності юних спортсменів, а також виокремити інформативні блоки показників, необхідні для побудови ефективної системи оцінювання.

2. Аналіз вихідного рівня підготовленості учасників дослідження показав наявність значної варіативності морфологічних, функціональних, рухових, технічних та психологічно-мотиваційних характеристик хлопців 8–10 років. Узагальнення результатів констатувального етапу дало можливість сформувати модельний профіль юного футзаліста та визначити структуровану систему критеріїв, яка поєднує об’єктивні кількісні показники й характеристичні критерії для прогнозування спортивної перспективності.

3. Запропонована рейтингово-бальна система оцінювання продемонструвала свою практичну цінність у педагогічному експерименті. Її застосування в експериментальній групі забезпечило уніфікованість процедури оцінювання, зменшило частку суб’єктивних чинників у прийнятті тренерських рішень та дозволило точніше визначати потенційно перспективних спортсменів. Порівняння результатів експериментальної та контрольної груп після завершення формувального етапу показало перевагу дітей, оцінених за запропонованою системою, у розвитку фізичних, технічних та мотиваційно-психологічних характеристик.

4. Аналіз отриманих даних засвідчив наявність достовірних відмінностей між експериментальною та контрольною групами ($p < 0,05$) за інтегральним рейтинговим балом, а також за показниками технічної точності, спритності й швидкісно-координаційних дій. Відсоток приросту становив 18–32%, що перевищує аналогічні зміни у контрольній групі та вказує на

статистично підтверджений позитивний вплив впровадженої системи відбору. Динаміка показників експериментальної групи підтвердила, що застосування структурованих критеріїв відбору сприяє підвищенню ефективності навчально-тренувального процесу, прискорює опанування технічних елементів та покращує загальну спортивну адаптацію юних спортсменів. Запропонований підхід може бути впроваджений у практику дитячо-юнацьких спортивних шкіл як інструмент для об’єктивного, комплексного та науково обґрунтованого відбору хлопців до груп початкової підготовки з футзалу.

Отримані результати підтверджують доцільність застосування розробленої системи критеріїв та її ефективність порівняно з традиційними підходами, а також підкреслюють її значення для підвищення якості підготовки юних спортсменів на початковому етапі спортивного удосконалення.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Безмилов М. М. Організація та критерії відбору спортсменів в ігрових видах спорту на етапі підготовки до досягнення вищої спортивної майстерності. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту.* 2019. № 2. С. 3–12.

2. Горбуля В. О., Горбуля В. Б., Єсіонова Г. О., Горбуля О. В. Фізичне виховання: футбол: навчально-методичний посібник для студентів. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2014. 95 с.

3. Дорошенко Е.Ю. Аналіз параметрів техніко-тактичної діяльності кваліфікованих футболістів. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання і спорт: Збірник*. 2009. № 64. С. 263-268.

4. Дорошенко Е.Ю. Біомеханічні аспекти спортивної тактики як фактор управління змагальною діяльністю в командних спортивних іграх. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. Випуск 54. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання і спорт: Збірник*. 2008. С. 86-89.

5. Дорошенко Е.Ю. Основні методичні принципи оцінювання спортивної майстерності кваліфікованих футболістів. *Теорія і методика фізичного виховання та спорту.* 2009. № 3. С. 7-11.

6. Єрмаков С.С. Моделі біомеханічних систем в організації ефективної дії спортсмена. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2001. № 12. С. 40.

7. Єрмоленко П. Підготовка футболістів віком 11-15 років з урахуванням ігрового амплуа. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту.* 2012. № 1. С. 16-21.

8. Єрмолов Р., Максименко Л. Розвиток фізичних якостей футболістів 9–10 років. *Актуальні питання підготовки спортсменів в олімпійських і неолімпійських видах спорту: матеріали Всеукраїнської*

науково-практичної конференції. Суми, 2021. С. 44–47.

9. Жлобо Т., Жлобо В. Ефективність функціонального тренування для розвитку рухових якостей учнів старшої школи у процесі занять міні-футболом . *Вісник Національного університету "Чернігівський колегіум" імені Т. Г. Шевченка. Серія : Педагогічні науки*. 2023. Вип. 20. С. 26-31.

10. Журід С. Порівняльний аналіз показників креативності юних футболістів 15, 17 років і професійних гравців різних амплуа. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2011. № 3. С. 57-61.

11. Кос Р. С. Фізична підготовленість футболістів-початківців з урахуванням раннього досвіду занять спортом (на прикладі швидкісних якостей). *Olympicus*. 2024. № 3. С. 73–81.

12. Крушинська Н., Матвєєв С., Кириченко Р. Футбол як засіб соціалізації учасників бойових дій: стан, проблеми, перспективи. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2023. № 3. С. 69-72.

13. Кулик Н. А. Організація методики покращення фізичних якостей футболістів. *Олімпійський та паралімпійський спорт.* 2023. № 1. С. 47–53.

14. Курок О. І., Хлус Н. О. Розвиток фізичних якостей у дітей старшого дошкільного віку засобом спортивної гри футбол. *Спортивні ігри*. 2022. № 4. С. 4-15.

15. Лахтадир О. В., Єретик А. А., Порадник С. Г. Ключові аспекти виявлення потенціалу юних футболістів. *Педагогічна Академія: наукові записки.* 2025. Вип. 15. С. 211-217

16. Мошенець О. Д. Методика навчання вправ із футболу в закладах загальної середньої освіти. *Фізичне виховання в школах України.* 2022. № 8. С. 25–29.

17. Ніколаєнко В. В. Практичні аспекти вдосконалення тренувальної діяльності та системи проведення змагань на етапі підготовки до вищих досягнень у футболі. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2013. № 2. С. 23–27.

18. Ніколаєнко В. В. Практичні аспекти вдосконалення тренувальної

діяльності та системи проведення змагань на етапі підготовки до вищих досягнень у футболі. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2013. № 2. С. 23–27.

19. Ніколаєнко В.В. Система багаторічної підготовки футболістів до досягнення вищої спортивної майстерності : дис. на здобуття ступеня канд. наук з фізичн. вихов. і спорту : 24.00.01. «Олімпійський та професійний спорт». Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України. К. : НУФКСУ. 2015. 380 с.

20. Ніколаєнко В.В. Системний підхід до розробки проблеми оптимізації багаторічної підготовки футболістів. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2015. № 16. С. 170-178.

21. Ніколаєнко В.В. Управління підготовкою юних футболістів на основі індивідуальних особливостей розвитку дитячого організму. *Слобожанський науково-спортивний вісник* : [наук.-теорет. журн.]. Харків : ХДАФК. 2014. № 2 (40). С. 104–110.

22. Овчаренко С., Соловей Д., Матяш В., Яковенко А. Вдосконалення розвитку координаційних здібностей юних футболістів на етапі попередньої базової підготовки. *Спортивний вісник Придніпров'я. Науково-практичний журнал*. Дніпро: ПДАФКіС. 2020. № 1. С.68-76.

23. Овчаренко С.В., Матяш В.В., Соловей Д.О., Яковенко А.В. Футбол: історія розвитку, правила гри, методика навчання / Навчально-методичний посібник. Дніпро: Вид. ЧФ «Стандарт-Сервис», 2017. 150 с.

24. Перевозник В., Перцухов А. Особливості просування м'яча футболістами високої кваліфікації в умовах змагальної діяльності. *Спортивні ігри*. 2022. № 3. С. 122-129.

25. Перевозник В.І. Теорія та методика футболу. Навчальний посібник для слухачів курсів підвищення кваліфікації. Харків. 2019. 101 с.

26. Перевозник В.І., Перцухов А.А. Дослідження рухової активності футболістів 17-19 років за умов змагальної діяльності. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. Харків: ХДАФК. 2009. №1. С. 53 – 57.

27. Перцухов А.А. Корекція спеціальної фізичної та техніко-тактичної

підготовки футболістів 17-19 років при переході до професійних команд : дис. на здобуття ступеня канд. наук з фізичн. вихов. і спорту : 24.00.01. «Олімпійський та професійний спорт». Харк. держ. акад. фіз. культури. Х. : ХДАФК. 2013. 200 с.

28. Петренко І.Г., Петровський В.Р. Теоретичні основи оптимізації процесу фізичного виховання студентів засобами футболу. *Молодий вчений*. 2015. № 2(6). С. 505-508.

29. Петров О., Петров А. Футбол як засіб формування потреби в здоровому способі життя. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини.* 2008. Т. 1. С. 96-100.

30. Пилипенко В.М., Тимчик М.В. Теоретичні аспекти фізичного виховання курсантсько-студентської молоді засобами футболу. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. (Серія № 15). Науково-педагогічні проблеми фізичної культури: фізична культура і спорт. Зб. наукових праць.* 2018. Вип. 4(98). С. 18-27.

31. Пітин М., Артим'юк Н. Взаємозв'язки показників фізичної підготовленості футболістів на етапі початкової підготовки. Молода *спортивна наука України : зб. наук. Праць з галузі фізичної культури та спорту.* Вип. 14 : у 4-х т. Л. 2010. Т.1. С. 215-220.

32. Сапрун С. , Корнієнко С., Кузь Ю., Машталер І. Теоретико-організаційні основи інтеграції секції футболу у загальноосвітні навчальні. *Теорія і практика фізичної культури і спорту*. 2023. № 1. С. 103-109.

33. Сірий О. В., Прищепов М. М. Методика початкового відбору юних футболістів. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт).* 2019. Вип. 5К (115). С. 181–186.

34. Соломонко В. В. Футбол : підручник. Київ : Олімпійська література, 2005. 296 с.

35. Стасюк В. А. Структура і зміст тренувального процесу студентських футбольних команд протягом річного макроциклу. *Актуальні проблеми фізичного виховання та методики спортивного тренування.* 2017. №1.65-71.

36. Степаненко В., Погребний В., Коробко К. та ін. Вікові особливості взаємозв'язків показників спеціальної фізичної підготовленості з ефективністю захисних тактичних дій юних футболістів 11-15 років. *Теорія і практика фізичної культури і спорту.* 2023. № 1. С. 29-35

37. Теоретико-методичні основи управління процесом підготовки спортсменів різної кваліфікації: колективна монографія / за заг. ред. В.М. Костюкевича. Вінниця : ТОВ Планер, 2018. 418 с.

38. Терещенко Т. О. Оптимізація рівня гідратації організму футбольних арбітрів під час тренувань та змагань. *Спортивна медицина, фізична терапія та ерготерапія*. 2023. № 1. С. 24-27.

39. Товт В. А., Маріонда І. І. Теорія і технології оздоровчо-рекреаційної рухової активності: навчальний посібник. Ужгород : ДВНЗ «УжНУ», «Говерла». 2015. 88 с

40. Футбол : навч. прогр. для дитячо-юнацьких спорт. шк., спеціалізованих дитячо-юнацьких шк. олімп. резерву та шк. вищ. спорт. майстерності / В. Г. Авраменко, В. І. Гончаренко, О. М. Джус [та ін.]. Київ : Наук.-метод. ком. ФФУ, 2003. 106 с.

41. Футбол: навчальна програма для дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву та шкіл вищої спортивної майстерності / Авраменко В. Г., Гончаренко В. І., Джус О. М. та ін. Київ: Республіканський науково-методичний кабінет Державного комітету України з питань фізичної культури і спорту, 2003. 106 с.

42. Футзал: навчальна програма для дитячо-юнацьких спортивних шкіл / Братусь В. І., Воронова В. І., Ніколаєнко В. В., Повисший М. П., Червоний О. В. Київ: Республіканський науково-методичний кабінет Міністерства молоді та спорту України, 2015. 111 с.

43. Хлус Н. О. Педагогічна технологія спеціальної фізичної підготовки юних гравців у міні-футболі. *Спортивні ігри*. 2023. № 1. С. 74-83.

44. Хотенцева О. В., Костенко М. П. Фізичне виховання: методичні рекомендації з техніко-тактичних дій у міні-футболі. Вінниця: Фірма «Планер», 2016. 42 с.

45. Хриплюк О. П., Крот А. С., Вегнер О. І. Фізична підготовленість футболістів-початківців на етапі базової підготовки. *Олімпійський та паралімпійський спорт*. 2025. № 1. С. 134–138.

46. Христова Т. Є. Тестування рухових здібностей школярів: курс лекцій для студентів закладів вищої освіти спеціальності «Фізична культура». Мелітополь: ФОП Силаєва О. В., 2017. 48 с. prezi.com

47. Шиян Б. М., Папуша В. Г. Методика викладання спортивно-педагогічних дисциплін у вищих навчальних закладах фізичного виховання і спорту : навч. посібник. Б. М. Шиян,. Х. : "ОВС", 2005. 208 с.

48. Яворська Т. Є., Назарчук О. А. Сучасні критерії спортивного відбору дітей у футболі. Магістратура в умовах євроінтеграційних процесів вищої школи: збірник наукових праць. Житомир, 2013. С. 308–313.

49. Borysiuk Z. The level of coordination parameters compared with the effort profile of footballers - an analysis of a single case. *Sports kinetics*. 2003. P. 35-38.

50. Briskin Y. The differentiation of technical and tactical training of sportsmen in team sports a direction of scientific research. *Фізична активність, здоров'я і спо*рт. 2012. № 3 (9). С. 16-22.

51. Mendes D. F., Martinho D. V., Travassos B., Gouveia É. R., Ordoñez Saavedra N., Sarmento H. Talent Selection in Portuguese National Futsal Teams. *Journal of Human Kinetics*. 2025. Vol. 99. P. 253–261.

52. Mendes D., Travassos B., Carmo J. M., Cardoso F., Costa I., Sarmento H. Talent Identification and Development in Male Futsal: A Systematic Review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2022. Vol. 19(17). Article 10648.

53. Pereira A., et al. The Influence of Game Intervals on Physical Performance in Elite Futsal Players. Sports. 2025. Vol. 13(2).

54. Ribeiro J. N., Yousefian F., Arede J., Sarmento H., Leite N., Travassos B. Impact of Physical Match Performance on Youth Futsal Talent Program Selection: A Detailed Analysis by Team Rank in Portugal. *Research Quarterly for Exercise and Sport.* 2025. Online ahead of print.

55. Yiannaki C., Carling C., Collins D. Futsal as a Potential Talent Development Modality for Soccer – A Quantitative Assessment of High-Level Soccer Coach and Player Perceptions. *Science and Medicine in Football*. 2018. Vol. 2(4). P. 299–308.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ, ЗДОРОВ'Я ТА ТУРИЗМУ
КАФЕДРА ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

ДОДАТКИ

ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ МАГІСТРА

з теми: Обґрунтування критеріїв відбору юнаків до занять футзалом в групах початкової підготовки

Виконав: студент ІІ курсу, групи 8.0174-с
Спеціальність 017 Фізична культура і спорт
Освітня програма Спорт
Петренко Євген Геннадійович
Керівник: д.п.н., професор Клопов Р.В.
Рецензент: к.п.н, доцент Коваленко Ю.О.

Запоріжжя – 2025 рік

Додаток 1

АНКЕТА ДЛЯ ТРЕНЕРІВ З ФУТЗАЛУ

(щодо практики первинного відбору дітей 8–10 років)**

Мета: з’ясувати критерії та підходи, якими керуються тренери під час набору дітей до груп початкової підготовки.

1. Стаж тренерської роботи з дітьми (роки):

_____

2. На які ознаки Ви звертаєте увагу в першу чергу при відборі дитини? *(можна кілька відповідей)*

а) фізична активність

б) координація рухів

в) швидкість реагування

г) поведінка з м’ячем

д) дисциплінованість

е) зацікавленість у грі

ж) інше: . _____

3. Чи використовуєте Ви під час первинного відбору прості контрольні вправи або тести?

а) так

б) ні

Якщо так, які саме?

_____

4. Чи враховуєте Ви антропометричні показники дитини на етапі первинного набору?

а) так

б) ні

Якщо так, які саме?

_____

5. Які фізичні якості вважаєте найважливішими для дітей віком 8–10

років, що починають займатися футзалом? *(можна кілька відповідей)*

а) швидкість

б) спритність

в) координація

г) витривалість

д) сила

е) швидкісно-силові якості

6. Як Ви оцінюєте значення технічної підготовленості на етапі первинного відбору?

а) важлива лише загальна рухливість

б) важлива початкова робота з м’ячем

в) технічні навички на цьому етапі не є визначальними

г) інше: . _____

7. Чи враховуєте Ви мотивацію дитини до занять?

а) так, це один із ключових показників

б) так, але другорядно

в) не вважаю мотивацію важливим критерієм

Додаток 2

Психологічно-мотиваційна анкета для дітей (8–10 років)

(Анкета мотивації до занять футзалом (для дітей 8–10 років))

1. Чи подобається тобі грати у футзал?

дуже подобається

іноді подобається

не дуже

2. Як часто ти хочеш тренуватися?

3 рази на тиждень

1–2 рази на тиждень

лише на змаганнях

3. Чи хочеш ти вчитися новим фінтам і прийомам?

так

іноді

ні

4. Як ти оцінюєш свої сили та вміння?

добре

середньо

поки що важко

5. Чи вмієш ти зосереджуватися на тренуванні?

так

іноді

важко

6. Чи хочеш ти грати у команді та допомагати іншим?

так

іноді

ні

7. Як ти думаєш, чи готовий ти регулярно відвідувати тренування?

так

більшість тренувань

не впевнений

Додаток 3

Індивідуальна картка оцінювання юного футзаліста 8–10 років

Компонент	Показник	Результат	Бал
Морфологічні показники	Зріст, см		
	Маса тіла, кг		
	ІМТ		
Функціональна підготовленість	ЧСС у спокої, уд/хв		
	Індекс Руф’є		
Рухові якості	Біг 20 м, с		
	Човниковий біг 4×10 м, с		
	Стрибок з місця, см		
Технічна підготовленість	Ведення 20 м, с		
	«Змійка», с		
	Точність ударів (10 спроб)		
	Жонглювання за 30 с		
Психологічний блок	Мотивація		
	Самооцінка		
	Готовність до тренувань		
Загальний рейтинговий бал			___ / 25

Додаток 4

Шкала нормативів (1–5 балів) для оцінювання юних футзалістів 8–10 років

Показник	5 балів	4 бали	3 бали	2 бали	1 бал
Біг 20 м, с	≤ 4,45	4,46–4,55	4,56–4,65	4,66–4,75	> 4,75
Човниковий біг 4×10 м, с	≤ 11,8	11,9–12,1	12,2–12,4	12,5–12,7	> 12,7
Стрибок з місця, см	≥ 155	150–154	145–149	140–144	< 140
Ведення 20 м, с	≤ 7,4	7,5–7,7	7,8–8,1	8,2–8,4	≥ 8,5
«Змійка», с	≤ 12,0	12,1–12,4	12,5–12,9	13,0–13,3	≥ 13,4
Точність ударів (10 спроб)	6–7	5	4	3	≤ 2
Жонглювання за 30 с	≥ 22	19–21	16–18	13–15	≤ 12
Мотивація	3	–	2	–	1
Самооцінка	3	–	2	–	1
Готовність до тренувань	3	–	2	–	1